

Framsidan

Aktuellt magasin om biblioteksfrågor från Kultur i Väst | Nr 3 | 2015

Läsningens magi

Höstlov blir läslov

Vindkraft ger läskraft

**Bokslukare gör
poddradio**

Ett rum för kunskap

Att jag tycker att skolbibliotek är viktigt är naturligtvis inte ett dugg konstigt. Uppvuxen i ett lärarhem fyllt av böcker, där jag i mitt rum hade en egen bokhylla med böcker som jag sorterade i alfabetisk ordning efter författarnas efternamn. När jag började skolan var skolbiblioteken ingen främmande värld för mig. Och jag ser dem fortfarande för mig. Böcker i hyllor längs väggarna, tungor som står vinkelrätt mot fönsterväggen. Bord att sitta vid i mitten. Jag minns även skolbibliotekarierna, till och med till namnen.

När jag senare mellan studenten och lumen skulle ha ett tillfälligt jobb var det heller inte så långsökt att det under sex månader blev en halvtid som assistent i ett högstadiesbibliotek. Jag minns de två killarna som satt vid ett bord rast efter rast och spelade egenkonstruerade rollspel. Jag minns punktjejen som frågade efter politisk litteratur. Och det är utifrån denna samlade erfarenhet i botten, som både användare och anställd i skolbibliotek, jag fått min övertygelse om hur viktiga skolbibliotek är.

För det första har skolbiblioteken en instrumentell betydelse – för att kunna läsa och låna böcker, att introduceras till nöjesläsandet. När jag var låntagare hade seriealbumen störst åtgång, men det var även i skolbiblioteket jag hämtade bänkboken, och det var där klassläraren hämtade boken som användes för högläsning.

För det andra har skolbiblioteken en symbolisk betydelse – här finns ett fysiskt rum i skolan, som är avsett för det tysta läsandet, för skolarbete och läsläsning. Även för den som inte använder biblioteksrummet för

egen del, är vetenskapen om att det finns där viktig: här finns ett rum för kunskap och ett rum där jag om jag vill kan få kunskap om hur jag hittar kunskap.

Och detta sista är inte det minst viktiga. Att det finns en guide, en informationsvägledare, en professionell bibliotekarie. Själv hade jag en låg tröskel till skolbiblioteket. För många barn är denna tröskel ganska hög, och de är i stort behov av någon som kan hjälpa dem över tröskeln. För lärarna är skolbibliotekarien en ovärderlig resurs i planering, genomförande och utveckling av sitt arbete.

Landets skolor spänner från de riktigt små landsortsskolorna till de största storstadsskolorna med många hundra elever. Det säger sig självt att förutsättningarna för dessa skolor att ha ett bemannat skolbibliotek är mycket olika. Skolbiblioteken är rektors ansvar och en kommunal verksamhet.

Den regionala biblioteksverksamheten har idag inget särskilt uppdrag kring skolbiblioteken i bibliotekslagen, men som ny verksamhetschef för Länsbibliotek Sörmland är jag mycket nyfiken på vad som kan förbättra situationen. Handlar det om ekonomiska prioriteringar? Hur kan då ansvariga politiker och skolledare övertygas om att en investering i skolbibliotek betalar sig långsiktigt? Handlar det om brist på lokaler? Vem kan då bidra med kunskap om hur det går att samverka?

Regeringen har nu i början av september meddelat att de avsätter medel för personalförstärkningar i skolbibliotek. Enligt ett preliminärt besked blir det Skolverket som

ska fördela medlen. Jag hoppas att de dragit lärdom av utvärderingar som gjorts av exempelvis Skapande skola. Det har där visat sig att små kommuner, där behoven av olika typer av stödinsatser kan vara som mest betydelsefulla, många gånger har så knappt med personalresurser att de inte hinner med att söka de bidrag som står till buds. Om vi ska komma närmare en jämlik skola i Sverige och att fler barn ska få tillgång till skolbibliotek, krävs att investeringarna i skolbiblioteks-personal fördelas med eftertanke.

Foto: Sarah Nikkanen, Landstinget Sörmland

Erik Peurell

Verksamhetschef för
Länsbibliotek Sörmland

Framsidan

Tidningen Framsidan ges ut av Kultur i Väst som är en förvaltning inom Västra Götalandsregionen. Framsidan ska främja biblioteksutveckling genom att ge kunskap, inspirera, problematisera samt skapa dialog och debatt kring bibliotek och aktuella biblioteksfrågor.

Ansvarig utgivare:
Fredrik Svedemyr

Redaktörer:
Helén Andersson
Fredrik Svedemyr

Redaktionsråd:
Helén Andersson
Katarina Dorbell
Eva Fred
Katarina Larson
Fredrik Svedemyr

Layout och bildhantering:
Kerstin Strömberg
Fredrik Svedemyr

Kontakt:
Framsidan
Kultur i Väst
405 44 Göteborg
Tel: 031-333 51 00
redaktionen@framsidan.net

Webbplats:
www.framsidan.net

Prenumeration och adressändring:
www.framsidan.net
prenumeration@framsidan.net

Omslagsillustration:
Yusuke Nagano

Tryck:
Cela Grafiska
ISSN-nummer
1651-1271

Vid efterfrågan går det att få Framsidan inläst
Hör av dig till
lars.bred@kulturivast.se
Tel: 031-333 51 88

Innehåll

Ett rum för kunskap	2
Erik Peurell verksamhetschef för Länsbibliotek Sörmland	
Höstlov blir läslov	5
Läsfrämjande samarbete ska göra höstlovet till ett läslov	
En nationell boktipstjänst	6
Nationella barnredaktionen lanserar en app full av boktips	
Vindkraft ger läskraft	8
Politiken i Eskilstuna satsar nio miljoner årligen på goda läsvanor	
En bok på vägen hem	10
Om ett läs- och familjefrämjande projekt i Västra Frölunda	
En skattkammare fyller 50 år	11
Svenska barnboksinstitutet - ett hus fyllt av svensk barn- och ungdomslitteratur	
Bamse tar plats i skolan	13
Om läsprojektet Serier i Undervisningen	
Leken bjuder in till läsning i Trollhättan	15
Skrotnisses lekpark förenar lek och läsning	
Här får barnen makten över böckerna	18
På biblioteket i Pajala köper barnen in böcker	
Dålig samordning i planerna	19
Barnperspektivet i biblioteksplanerna	
Bokslukare gör poddradio	20
Böcker får magisk kraft i läsfrämjande projekt	
Ett utmärkt verktyg	27
Serieskaparen Hilda-Maria Sandgren om serier som metod att hantera svåra ämnen	
En fanfar för bokprat	28
Profilen - Urban Bäckström, barnbibliotekarie i Vadstena	
Om jag hade ett bibliotek	31
Kerstin Lundberg Hahn avslöjar sitt hemliga bibliotek med ett nätverk av agenter	

Höstlov blir läslov

Ett brett läsfrämjande samarbete i Sverige vill förvandla det årliga höstlovet till ett årligt läslov. Begreppet etableras redan i höst med målet att det 2016 är inskrivet i läroplanen som Läslov vecka 44.

Text och bild: Helén Andersson

För cirka ett och ett halvt år sedan satt Bonnierförlagen och Akademibokhandeln och diskuterade om det inte var dags att förvandla höstlovet till ett läslov. De enades snart om att så var fallet och de insåg att om de skulle dra i gång en sådan förvandling måste det vara läsfrämjande och de bestämde sig för att kontakta den ideella föreningen Läsrörelsen.

– Nu bygger vi och administrerar projektet Läslov inom Läsrörelsen, men det är inte vårt initiativ, berättar Elisabet Reslegård, ordförande i Läsrörelsen och projektledare för Läslov.

För att sjesätta idén om ett läslov satte Elisabet snabbt ihop en styrgrupp som byggde vidare på det nätverk som skulle kunna jobba på lokal nivå. Just nu består nätverket av 64 organisationer och företag som till exempel elevorganisationer, bokförlag, bibliotek och fackliga organisationer. Och det växer ständigt.

– I nätverket finns ju bland annat både bokförlag och bokhandlare och man kan ju tänka sig att de vill sälja böcker på läslovet, säger Johan Unenge, författare och medlem i styrgruppen för Läslov. Men, fortsätter han leende, alla projekt bidrar till medvetenhet kring läsning, och det var ju faktiskt de själva som insåg att det inte skulle stanna vid en kommersiell idé. Så det finns ett ädelt motiv som ju ytterst gynnar alla.

Vinterlov

I marknadsföringen av Läslov bygger informationen till stor del på historien om var-

Många ingångar Elisabet Reslegård och Johan Unenge beskriver Läslov som ett grävlingsgryt med många ingångar.

– Till exempel startar Läsrörelsens mångåriga samarbete med McDonald's i år den 9 oktober och ansluter sig till Läslovs vecka 44, berättar Elisabet Reslegård.

för vi har skollov i Sverige. Det berättas att sportlovet infördes krigsvintern 1940 för att spara på uppvärmningen av skolorna och kallades då för kokslov. Det andra lovet kallades för potatislov och gav eleverna ledigt för att de skulle hjälpa till i jordbruket. Det lovet avskaffades gradvis och ersattes så småningom av höstlovet som sedan 2000-talet alltid är vecka 44.

– Nu när språket och läsningen får allt större betydelse är det dags att byta höstlovet till ett läslov, konstaterar Elisabet Reslegård.

Trots att det ytterst handlar om att fler ska bli intresserade av litteratur och berättande, tror både Elisabet Reslegård och Johan Unenge att läslovet i praktiken kommer

Fakta

Läslovet administreras av Läsrörelsen som läsfrämjande organisation och vänder sig till alla barn och ungdomar mellan 7 och 19 år i hela Sverige.

Läslovet kommer att introduceras på Bokmässan i Göteborg den 24 september, bland annat med ett seminarium med kultur- och demokratiminister Alice Bah Kuhnke och utbildningsminister Gustav Fridolin.

Under 2015 etableras Läslov som begrepp med målet att det 2016 ska finnas inskrivet i läroplanen för vecka 44.

att bli ett kulturlov som de hoppas ska få samma status som snacket efter sommarens festivalbesök.

– Vår förhoppning är att det ska bli en etablerad riksangelägenhet och en vecka som fylls av olika saker i olika kommuner, att det finns ett löfte om att veckan blir bra, säger Johan Unenge.

– Och det är klart att det är lättare att få barn och unga till teatern en ledig eftermiddag i oktober, tillägger Elisabet Reslegård. Men det handlar om lusten till läsning och om vi kan skapa massor av positiva exempel genom Läslov, så kommer det att ge frukt åt alla möjliga håll. ■

En nationell boktipstjänst

En nationell digital boktipstjänst kommer att lanseras vid årsskiftet. Tjänsten är en del av Nationella digitala biblioteket och den kommer att lanseras i form av en app full av boktips för alla mellan sex och tolv år.

Text och bild: Helén Andersson

Nationella digitala bibliotekets och den nationella barnredaktionens första konkreta arbete har varit projektet Barnens Boktipsare. Det är arbetet med Barnens Boktipsare som nu ligger som grund för den nationella digitala boktipstjänsten.

– Den nationella digitala barnredaktionen är en del av det nationella digitala biblioteket, förklarar Nanna Ekman, webbredaktör på Malmö stadsbibliotek och samordnare för den nationella barnredaktionen. Det finns ju ett uppdrag från SKL till alla kommuner att de ska bli bättre på att samarbeta digitalt. Och vi tycker att det är en jättebra sak för barnbibliotek att göra.

E-böcker

Projektet Barnens Boktipsare har stöd av Statens Kulturråd för att bli en del i den nationella digitala plattformen så att folkbiblioteken får stöd i ett digitalt läsfrämjande arbete med bland annat barn- och unga. Arbetet har lett fram till en app som bygger på läslust och där det ska finnas böcker både för den som inte kommit igång med sin läsning, och för den som vill komma vidare. Innan nyår ska appen innehålla tusen böcker, just nu finns 400. Ambitionen är att 50-60 procent av innehållet ska finnas som e-böcker och gå att ladda ner och läsa direkt.

– Vi vet att barn vill att boken ska finnas där direkt när de hittar det de vill läsa, säger Nanna Ekman. De har inte tålamod att vänta och gå och hämta den någon annan stans.

Trots en långvarig och infekterad e-boksdiskussion mellan förlag och bibliotek, säger Nanna Ekman att den nationella digitala barnredaktionen har en bra relation med förlagen.

– Förlagen vill att barnen läser e-böcker och det är säkert en smart strategi från deras sida. Så det är en helt annan ton i våra diskussioner.

Men fortfarande finns en del olösta frågor som till exempel ersättningsproblematiken och inloggnings-id för att kunna ladda ner en bok för den som är under 13 år. Frågor som måste vara lösta innan nyår.

Urval

Det finns en policy för ett så brett urval av böcker som möjligt i appens innehåll. Alla barn ska känna igen sig oavsett vem man är och var man kommer ifrån. Det ska också vara en jämn fördelning mellan könen, både när det gäller författare och barn och det ska finnas ett urval av olika läsnivåer.

– Prioriteringen är tröskelläsarna, de som vill men som inte hittar rätt böcker, säger Jenny Funestad, till vardags barnwebbredaktör på Malmö stadsbibliotek, men också urvalsansvarig i Barnens boktipsare och huvudansvarig för urvalen i den nationella barnredaktionen. Det är jätteviktigt att vi bedömer böckerna så att barnet i slutändan får en bok som passar just det barnet, fortsätter hon och beskriver det reglage barnet ska kunna dra i för att hitta rätt bok. Ett reglage

där du kan välja vilka åldrar du vill söka i, vilka teman och så vidare.

– Vi försöker också ta bort stigmat av att läsa lättlästa böcker. Det är innehållet som är i fokus och det ska helt enkelt inte bara vara ett slags böcker.

Redaktion

Just nu är det Jenny Funestad och de övriga barnbibliotekarierna i barnredaktionen som har uppdraget att göra ett urval och fylla appen med barnböcker, men tanken är att redaktionen ska växa med fler bibliotek och fler barnbibliotekarier.

Under våren har Jenny Funestad tillsammans med redaktionens barnbibliotekarier i Malmö, gjort urval utifrån givna tema. Ett arbetssätt som fungerat bra och som hon tror kan fungera även i större sammanhang.

Fakta

Nationella digitala biblioteket är ett första steg mot ett digitalt folkbibliotek för hela Sverige. Malmö stadsbibliotek och Stockholms stadsbibliotek har tillsammans utvecklat plattformen. Samarbetet inleddes 2014 och kommer under hösten 2015 att formera sig till någon form av förening.

Läs tidigare artiklar om Nationella digitala biblioteket på framsidan.net.

Nationell boktipsjänst Nanna Ekman och Jenny Funestad hoppas båda att den nationella barnredaktionen ska växa.

– Jag hoppas vi får med folk från hela landet, folk med olika kompetenser som kan bidra tillsammans och knyta ihop oss som jobbar på folkbiblioteken, säger Nanna Ekman.

– Det känns bra att börja i liten skala, men vi vet ju att det finns många som redan jobbar med det här runt om i landet och vi hoppas ju kunna fördela ansvaret nationellt så småningom.

– Många hör av sig och är intresserade, tillägger Nanna Ekman. Och för att få rätt urval av böcker är det viktigt att det är barnbibliotekarier som dagligen träffar barn.

Skyltfönster

För att locka barnen till appen kommer det att läggas lite extra möda på ett ”skyltfönster” där populära böcker visas upp. Böcker med hög igenkänningsfaktor och böcker som utlåningsstatistiken säger är populära. För övrigt liknar förmedlingen den som ges på golvet så när barnet hittat sin bok och

klickar på den får de information om boken, men också om liknande böcker och om både lättare och svårare alternativ.

– Även om det är ett skyltfönster så finns en bredd som visar sig när du väl är inne och får kopplingar till andra böcker, säger Jenny Funestad. Och vi lägger stor möda på beskrivningstexten som ska vara målgruppsanpassad och skriven så att du får en känsla av hur boken är.

En oväntad effekt av att jobba med skyltfönster är att bokens omslag har fått stor betydelse i urvalet.

– De måste ju matcha varandra. Det kan ju inte bara vara gröna omslag, eller omslag med bara tjejer, skrattar Jenny Funestad. Det ska vara en kvalitativ bredd även där. ■

Palles Gavebod

När den digitala webbplatsen pallesgavebod.dk lanserades i Danmark för fem år sedan pratades det om en ny epok för barnbiblioteken i landet. Nu tar Palle ett steg till och kliver i en modernare kostym.

Läs om nya Palles Gavebod på

framsidan.net

Vindkraft ger läskraft

Eskilstuna kommun satsar nio miljoner kronor årligen för att öka elevers lust till läsning och för att ge goda läsvanor i tidig ålder.

– Lässsatsningen i Eskilstuna är unik. Den är initierad av politiken, det är mycket pengar och det ska ske under lång tid, säger Karin Zetterberg, bibliotekschef Eskilstuna stadsbibliotek.

Text och bild: Helén Andersson

I maj 2014 bildade Eskilstuna kommun ett vindkraftsbolag med fyra vindkraftverk. Kraven på vindkraften var att de skulle ge en ekonomisk besparing där kommunen räknade med att få ner sina elkostnader med cirka tio miljoner kronor om året. Pengar som skulle gå till en lässsatsning för barn i åldrarna sex till nio år. Kommunfullmäktige beslutade senare att från och med 2015 skulle nio av de tio miljonerna gå till Lässsatsningen.

– En av anledningarna till att kommunen satsar så här är ju att måluppfyllelsen i skolan ska bli bättre, säger Karin Zetterberg.

Den arbetsgrupp som bildades insåg ganska snart att det är för sent att börja en lässsatsning när barnen är sex år och beslutade att förskolan också skulle involveras.

– Men huvuduppdraget är fortfarande gruppen sex till nio år, förtydligar Anne-Lie Leweby-Andersson, verksamhetsutvecklare i barn- och utbildningsförvaltningen i Eskilstuna kommun.

Det konstaterades också ganska snart att det behövdes tillföras kompetens och att det var viktigt att hitta en organisation som skulle bestå. Och eftersom Lässsatsningen skulle ge barn bra läsvanor både på fritid och på skoltid, bestämdes att satsningen skulle drivas av kultur- och fritidsförvaltningen, Tors-

Samarbete Från vänster: Karin Zetterberg, Cajsa Broström, Anne-Lie Leweby-Andersson, Helena Nilsson och Camilla Lord.

– Det handlar om barns lust att läsa och lästeamet kommer att rikta sin verksamhet olika under olika tider på året, säger Karin Zetterberg.

hälla stad och kommunledningskontoret.

– Vi kommer att hitta samverkansformer för att bland annat utveckla skolbiblioteken och vi kommer att bygga vidare på bibliotekens erfarenhet av att möta barnen på deras fritid, säger Anne-Lie Leweby-Andersson.

Lästeam

Sedan februari finns det första så kallade lästeamet på plats, ett team som består av erfarna barn- och skolbibliotekarier och som är en samlad kompetens som kommer att rikta sig mot barn i förskolan, elever i skolan och deras föräldrar. Meningen är att lästeamet ska förse pedagoger med inspiration och verktyg. Det är stor efterfrågan på inspiration och inspirationsverksamhet råder ingen tvekan, berättar Cajsa Broström som är teamledare för Lässsatsningen.

– Vi bjöd in lärare, pedagoger och skolbibliotekarier till en boktipslunch i förra veckan och till och med efter sista anmälningssdag fick vi så många anmälningar att vi inte hade plats för alla på samma dag. Inför nästa tillfälle kommer vi att bjuda in till två boktipsluncher.

Lästeamets uppdrag är att jobba på både kort och lång sikt och mycket tid går åt till att kartlägga behoven på de cirka 30 skolorna och att hitta rätt kontaktpersoner.

– Än så länge är vi inte formaliserade, säger Cajsa Broström. Vi har fria händer att testa och skapa oss en uppfattning om både

kommunala skolor och friskolor.

Samtidigt som lästeamet bygger strukturen på Lässsatsningen, jobbar de aktivt med bland annat hett eftertraktade boksamtal i klassrummen, med att sprida information om Lässsatsningen, att planera fortbildningsdagar för lärarna och att vara med och utveckla avdelningen för Barn och unga på Eskilstuna stadsbibliotek.

– Vi jobbar verkligen på olika plan i den här satsningen, skrattar Cajsa Broström. Vilket är både lätt och svårt, och vår lärdom från vår första termin är nog att hitta rätt balans.

Engångsbelopp

Redan innan bibliotekskonsulenterna i lästeamet fanns på plats genomfördes aktiviteter i kommunen för att göra Lässsatsningen känd. Bland annat erbjöds teaterföreställningar och författarböcker, och till jul delade det ut böcker till alla elever. Under hösten har också alla skolor i kommunen fått en förstärkning på 50 000 kronor för att bygga upp ett mediebestånd eller skapa läsmiljöer på skolan.

– Ett steg i Lässsatsningen är att förstärka mängden litteratur som finns runt barnet, att öka tillgängligheten till böcker, säger Cajsa Broström. Alla fick samma summa pengar och vi har inte styrt vad de använder pengarna till, men väldigt många satsade på läsmiljöer i nära anslutning till klassrummen.

Att bidra med en mer kontinuerlig förstärkning av skönlitteratur till skolorna är något som lästeamet funderar över just nu. Ett slags bokpaket som skolorna kan abonnera på och som skickas ut med viss regelbundenhet.

– Det vet ju alla som jobbar med barn att böcker blir gamla och att de gärna läser nya, säger Helena Nilsson som är bibliotekskonsulent i lästeamet och får medhåll av kollegan Camilla Lord.

– Det är viktigt att skolan hela tiden får nya böcker och en del av pengarna skulle kunna gå till att rusta upp skolbiblioteken.

Garantier

Några garantier för en evig Lässsatsning i Eskilstuna kommun finns inte, men alla i arbetsgruppen ser positivt framåt.

– Lässsatsningen är ett politiskt beslut och kommunen tror verkligen på den, säger Anne-Lie Leweby-Andersson.

– Får vi arbeta efter de intentioner vi har kommer det att visa resultat och då har vi ett starkt stöd från både politiken och från kommunledningen, säger Karin Zetterberg övertygande. Vi kommer att hålla på ett bra tag till. ■

VI SES PÅ BOKMÄSSAN!

Biblioteks & berättarscenen D02:09

— nu ännu mer av allt!

Kultur i Väst
kulturivast.se

En bok på vägen hem

"Bästa stunden – när vi läser högt tillsammans", är ett läs- och familjefrämjande projekt där bland annat särskilda kapprumsbibliotek och anpassade föräldramötesprogram ska få föräldrar att läsa mer med sina barn.

Text: Helén Andersson

Det är lätt att fastna redan i entrén till Klåvavägens förskola där ögonen dras till ett färgglatt flaggspel som ramar in alla färgglada böcker i hyllorna som pryder ena hörnet.

– Just nu är mycket utlänat och det är vi ju glada för, ler Jenny Nilsson som är förskollärare på Klåvavägens förskola. Och här, visar hon, här sitter lappar med vad föräldrar och barn tycker om det de läst. Som lästips och inspiration till andra, säger hon och berättar nöjt att hon ofta får anledning att be föräldrarna att ta med boken hem och fortsätta läsa där.

– Barnen fastnar gärna här på väg ut eller in, skrattar hon.

Kapprumsbibliotek

Att skapa så kallade Kapprumsbibliotek är ett av projektets idé med att göra böcker lättillgängliga för föräldrar och barn. Varje enskild förskola och förskoleklass i stadsdelen har fått cirka 50 högläsningböcker per klass eller avdelning, böcker på olika språk och noga utvalda av barnbibliotekarier och förskolepedagoger.

– Vi vill ha ett fristående bibliotek på varje enhet där eventuellt svinn spelar mindre roll, säger Steve Embretsson, utvecklingsledare, Kultur och fritid. Det viktiga är att böckerna används.

– Många pratar om tillgången till böcker, tillägger Robert Hjerdt, utvecklingsledare inom Socialtjänsten, Individ och familjeomsorg. Det är många aspekter som avgör om du tar dig till ett bibliotek och finns det saker vi som kommunal förvaltning kan göra för

att underlätta för föräldrar att läsa för sina barn, ja då ska vi göra det.

Föräldramötesprogram

Robert Hjerdt har tidigare erfarenhet av att jobba med familjeutbildningar i stadsdelen, en erfarenhet projektet tog avstamp i när de utformade den så kallade föräldramötesguiden.

Guiden fokuserar på högläsningens betydelse för barnens utveckling och betydelsen av goda, positiva stunder i familjen, och den innehåller konkreta råd om hur pedagogerna ska använda föräldramöten för att informera om detta.

– Femton minuter positiv tid tillsammans varje dag räcker väldigt långt och kan minska konflikter och bråk i familjen, säger Robert Hjerdt

Föräldramötesprogrammet, som består

Fakta

Bästa stunden – när vi läser högt tillsammans, är ett läs- och familjefrämjande projekt riktat till barn mellan noll och nio år och deras föräldrar.

Projektet sker i samarbete mellan sektorerna Kultur och Fritid, Utbildning och Individ- och familjeomsorg i stadsdelen Askim-Frölunda- Högsbo i Göteborg. Samtliga förskolor och skolor årskurs noll till tre i stadsdelen deltar från och med hösten 2015 i projektet.

av en pärm på varje enhet, finns i olika varianter beroende på hur mycket pedagogerna vill att föräldrarna ska vara delaktiga och där det mest avancerade bygger på den befintliga familjeutbildningen. Alla varianter har en tydlig manual och pedagogen kan också välja att bara plocka delar ur den. Gemensamt i guiden är att fokus ligger på föräldrarna, det är de som ska uppmanas att läsa för sina barn.

– Genom guiden till de förberedda föräldramötena hjälper vi pedagogerna på förskola och skola att hitta fokus och den innehåller olika infallsvinklar på varför det är viktigt att läsa, säger Steve Embretsson.

Klyftor

Samarbetet mellan de tre sektorerna i stadsdelen har sitt ursprung från att de gemensamt hört en föreläsning om den så omtalade Marmotkommissionens rapport Closing the gap. En rapport som bland annat visade på klyftorna i samhället och där professor Michael Marmot tidigt menade att läsning för barn spelar roll för att minska dessa klyftor. Trots tveksamheter från utbildningssektorn av att introducera ännu ett projekt i förskolan, enades det tre förvaltningarna om att läsning är viktigt och minskade klyftor i Göteborg står högt på önskelistan

– Att läsa tillsammans med sitt barn är generellt förebyggande för alla sociala svårigheter, anser Robert Hjerdt. Och kan vi på något sätt påverka att familjer har det bra tillsammans så förebygger vi mycket problem i framtiden. ■

Illustration: Yusuke Nagano

En skattkammare fyller 50 år

Svenska barnboksinstitutet har en av världens största samlingar av och om svensk barn- och ungdomslitteratur. I år fyller institutet 50 år vilket kommer att firas i två år framåt.

Text och bild: Helén Andersson

Stiftelsen Svenska barnboksinstitutet, Sbi, finns sedan 1986 på Odengatan i Stockholm och är granne med Stadsbiblioteket. Det är en mäktig byggnad och två tunga trappor upp finns biblioteket där bland annat årets utgivning av barn- och ungdomsböcker finns.

– Nya böcker från 2015 står här i biblioteket, sedan hamnar de i magasinet tillsammans med övriga cirka 90 000 barn- och ungdomsböcker. Och så fyller vi på med 2016 års böcker här, säger Sofia Gydemo som är bibliotekarie på Sbi och som har lovat att visa mig runt i lokalerna.

Det är fortfarande sensommar när jag besöker Sbi, och än syns ingenting i biblioteket av det 50-årsfirande som planeras starta den första september. Men Sofia garanterar att det kommer att märkas, bland annat genom att skatter ur boksamlingarna kommer att visas både i utställningar på biblioteket och i sociala medier genom ett nytt Instagramkonto, och en särskild jubileumssida på Sbi:s hemsida. Också programverksamheten kommer att ha anknytning till 50-årsjubileet och ägnas helt åt Sbi:s tre grundpelare bibliotek, information och forskning.

– Och vi inleder firandet i år eftersom Sbi:s stadgar skrevs 1965 men inte öppnade förrän 1967 på Södermalm i Stockholm, säger Sofia som förklarar på det tvååriga firandet.

Samlingar

Vi lämnar biblioteket och tar de tunga trapporna ner två våningar till magasinet med alla rariteter. På vägen passerar vi en skisstutställning som funnits där sedan 1994. Skisserna doneras av illustratörer och bland annat syns skisser av Lena Andersson och de första skis-

serna till Emil i Lönneberga.

– Den där är lite kul, säger Sofia och pekar på en tom ram med en kommentar av Hans Arnold: ”Jag gör aldrig några skisser”.

Magasinet med de äldsta samlingarna är gömt bakom en rejäl, låst dörr där bland annat den bok många anser vara den första

barnboken som kom ut i Sverige förvaras. Det är en sedelärande flickbok från 1601 med titeln En skön och härlig jungfru spegel.

– Den ingår i Hellsingsamlingen här i magasinet. Han har skänkt väldigt mycket till Sbi och han är ju också en av initiativtagarna till institutet. Det här är andraupplagan han har fått tag på, den första utgåvan kom 1591, berättar Sofia och bläddra försiktigt i boken där det längst bak döljer sig ett handskrivet blad daterat till 1645.

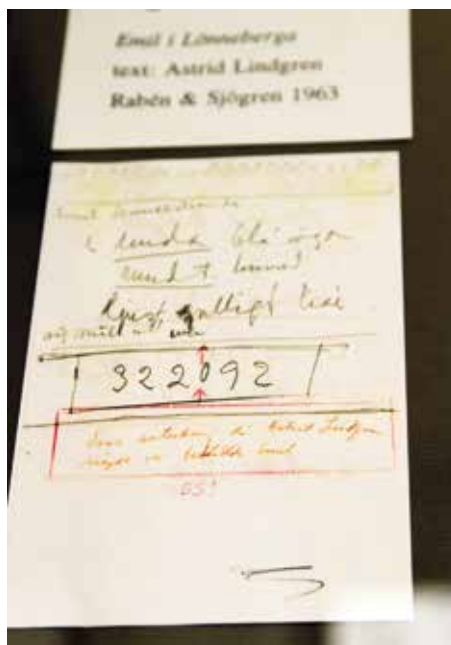
– Det är omöjligt att läsa vad det står, men spännande är det.

I magasinet finns också första utgåvan av Pippi Långstrump och originalmanus av både Astrid Lindgren och Barbro Lindgren. Och så något man skulle kunna säga vara föregångaren till dagens läsprojekt, Lärarstiftelsens Sagabibliotek från 1800-talet.

– Det var billiga och bra böcker som skulle vara lätt för barnen att läsa och som såldes billigt till skolorna. Tanken med läsprojekt är ju inte så ny, konstaterar Sofia.

Koll på barnböcker En stor del av Sofia Gydemos arbete är att leta reda på alla nya svenska barn- och ungdomsböcker som kommer. Och att läsa dem.

Kuriosa På Björn Bergs skisser av Emil i Lönneberga siffer en liten handskrivna lapp fastnålad med anteckningar hans fru tog i ett telefonsamtal från Astrid Lindgren. "Han ska ha runda, blå ögon, runt huvud, ljusst ulligt hår och han ska se snäll ut". Och så Astrids telefonnummer så att Björn kunde ringa tillbaka.

Trender

Medan vi sakta tar oss tillbaka uppför traporna till biblioteket, berättar Sofia att de är fem av åtta anställda på Sbi som läser alla barn- och ungdomsböcker. Svenska original, sådant som översätts till svenska, faktaböcker, serier och skönlitteratur. Förra året läste de 1 860 nya barn- och ungdomsböcker, satte barnämnesord, räknade statistik och letade efter trender.

– Förra året var rekord, det är den största utgivningen under ett år någonsin, säger Sofia som med spänning ser fram mot 2015 års resultat.

– Vi slutar att räkna i slutet av februari 2016 och det är det som sedan ligger till grund för årets Bokprovning.

Förra årets Bokprovning avslöjade ju bland annat att bilderböckerna är den kategori som ökar mest, tätt följt av faktaböckerna och serieromanerna för mellanåldern.

– Vi såg en liten ökning av både serier och serieromanerna, och eftersom några förlag gör en särskild seriesatsning i år ska det bli intressant att se vad som händer med dem, säger Sofia.

Men Sofia tycker också det är intressant att titta på vad som inte kommer ut i genren barn- och ungdomslitteratur. Till exempel har hon kunna konstatera att det bland faktaböckerna kommer många fotbollsböcker, men inte så väldigt mycket om andra sporter. Och förra årets supervalår tycks gått barn- och ungdomsförfattare av faktaböcker förbi konstaterar hon.

– Vi hittade inte en enda nyutgiven bok om politik, demokrati eller om vad ett val är. Inte heller en enda bok om andra religioner än kristendom, och det är märkligt med tanke på det mångkulturella samhälle vi lever i.

Forskning

Idén med Sbi är att det ska vara ett centrum för barnlitteraturforskning, ett institut som ska uppmärksamma barnboken och barnboks-författarna och illustratörernas ställning. Här finns all barn- och ungdomslitteratur som ges ut i Sverige, men också teoretisk litteratur som intresserar forskare, journalister, författare och andra. Förutom alla böcker finns här serialalbum, originalillustrationer, en klippsamling med artiklar och recensioner och uppsatser.

– Den teoretiska litteraturen kan man få låna hem, men aldrig barnböckerna, berättar Sofia. Vi har bara ett exemplar av varje bok och de betraktas som forskningsmaterial. Men alla är förstås välkomna hit och sitta här och läsa.

– Har du själv någon favoritbok du skulle vilja läsa igen, undrar hon och jag kommer att tänka på Farmorsresan som blev läst många gånger. Några klick på datorn, ett besök i magasinet och jag håller Farmorsresan av Edith Unnerstad i min hand igen. Sisådär 50 år senare.

– Det är det här som är så häftigt med Sbi, skrattar Sofia. Och alla är välkomna hit, till det enda barnboksinstitutet i Sverige. ■

Bamse tar plats i skolan

Runt om i landet pågår kreativa projekt för att öka läslusten och inspirera barn att läsa och skriva mer. Ett av dem heter Serier i Undervisningen och det är förlaget Egmont Publishing som ligger bakom idén.

Text och bild: Helén Andersson

– Vi hoppas ju att det ska sänka tröskeln för att skolor ska använda serier i undervisningen, säger Jonas Lidheimer, PR- och informationsansvarig Egmont Publishing AB och ansvarig för satsningen Serier i Undervisningen.

– Det är ett sätt att komplettera andra undervisningsformer. Det är inte antingen eller.

Lärarhandledning

Högstadieläraren Melinda Galaczy är på sätt och vis en anledning till att projektet Serier i Undervisningen kom igång. Egmont kom i kontakt med henne år 2012 när hon just tagit fram en lärarhandledning till serieromanen *The Walking Dead* efter att ha sett hur en läsovillig elev presterade högsta betyg i sin textanalys av serieromanen. Ett läsval eleven gjort själv efter att ha vägrat läsa alla andra böcker.

Detta var ungefär samtidigt med PISA-rapporten och det blev ett annat fokus på barns läsning. Jonas Lidheimer berättar att de genom åren fått många samtal om vad serier betytt för människors läsning, och att de på Egmont redan funderat ett tag på hur de skulle kunna göra något av det.

– Så när de alarmerande resultaten från PISA kom, och vi fick höra talas om Melinda Galaczys lärarhandledning, bestämde vi oss för att med hennes hjälp ta fram en lärarhandledning kring Kalle Anka, ett material som riktar sig till årskurserna tre till sex.

Kalle Anka

Egmont tog fram ett specialalbum, Kalle

Tror på serier Från vänster: Jimmy Wallin, serieskapare och illustratör, bland annat till Bamse, Charlotta Borelius och Jonas Lidheimer som alla betonar vikten av att skilja mellan seriefidningen och lärarhandledningen.

– Seriealbumen innehåller inga uppgifter utan de är koncentrerade till handledningarna, säger Jonas Lidheimer. Det måste vara lustfyllt och vår utgångspunkt har varit att eleverna lika gärna ska kunna läsa serierna på rasterna som på lektionerna.

Anka och hans vänner, där Melinda Galaczy hjälpte dem att välja serier som är särskilt lämpliga att skapa pedagogiska övningar kring. Serier som lämpar sig att gå på djupet och diskutera karaktärer och världen där serien utspelar sig.

– Handledningen har fokus på svenskämnet och läsförståelse, men en hel del är ämnesövergripande och det handlar om att förstå berättarstruktur och vad som är utmärkande för ett serieformat, berättar Jonas Lidheimer som ser två sidor av den tes projektet jobbar med. Dels att man ska se på se-

rier som ett sätt att främja läsförståelse, men också att se att serier bidrar till läslusten.

– Utvärderingarna har varit väldigt positiva där lärarna ser många styrkor, inte minst att serieformatet är något som gör alla inkluderade, alla kan läsa samma berättelse och alla förstår och alla är med och diskuterar.

Bamse

Med alla positiva utvärderingar förstod Jonas Lidheimer att om det här skulle vara relevant för skolorna skulle de behöva tänka bredare. Det kanske inte bara kunde vara Kalle Anka,

Foto: Egmont Publishing

det kanske måste vara fokus på olika typer av serier för olika årskurser och i maj 2015 kom en ny lärarhandledning för årskurs ett till tre. Nu med serien Bamse i fokus.

– Serien Bamse är ett lysande exempel för den har haft en pedagogisk framtoning sedan starten, säger Charlotta Borelius som jobbar på Bamseredaktionen på Egmont.

Lärarhandledningen till Bamse är också framtagen i samarbete med lärare, förstelärarna Jenny Esbjörnsdotter-Karlsson och Linda Sikström. Precis som i handledningen till Kalle Anka finns det ett seriealbum man utgår från och varje lektion är kopplad till läroplanen så att pedagogen ser precis vad det är man jobbar med.

– Lärarhandledning till Bamse är mer

ämnesövergripande än Kalle Anka, berättar Charlotta Borelius. Den sträcker sig över ämnen som geometri, djur i skogen, matematik, siffror och så vidare. Men det är svenskämnet och bildämnet som är grunden.

Fakta

Projektet Serier i Undervisningen inleddes som ett testprojekt på en skola i Malmö 2012.

Hösten 2013 lanserades satsningen officiellt med tillgängligt pedagogiskt material för skolor över hela landet och hittills har omkring 300 skolor beställt material.

Skolanpassat seriematerial, lärarhandledning, workshops och/eller besök av serieskapare ingår.

På mellanstadiet är det Kalle Anka som utgör grunden, på högstadies- och gymnasienivå är serien The Walking Dead centralpunkt, och på förskola och lågstadiet kretsar det mesta kring Bamse.

Lärarhandledningarna är gratis och finns att ladda ner på hemsidan. Tillhörande seriealbum köps i klassuppsättning till självkostnadspris.

Läs mer om Melinda Galaczy på framsidan.net

Motstånd

Projektet Serier i Undervisningen är nu etablerat i hela landet och det nya Bamsematerialet ska testas på skolor i Kristianstad, Rinkeby och Göteborg.

Men trots framgångarna har det hörts en del kritiska röster och viss skepsis ackompanjerar idén. Kanske är det rester av 1950- och 60-talens syn på serietidningens tveksamma moraliska kvalitet, kanske är det som Elin Lucassi skriver i en debattartikel i LitteraturMagazinet den 17 februari 2014, att det är problematiskt att låta en genre representeras av en aktör på området.

Men mycket tyder på att synen på serier håller på att förändras och Jonas Lidheimer har en förhoppning om att Serier i Undervisningen ska etableras och bli ett självklart redskap i skolorna.

– Jag hoppas att man ska se styrkan i serieformatet och inte ställa det mot boken, och vår ambition är att i framtiden kunna erbjuda skolan en mängd olika typer av handledning, för flera olika serier. Och, bjuder han in, vi är intresserade av att samarbeta med alla som är intresserade av att lyfta tecknade serier i ett pedagogiskt syfte. Förlag, författare, tecknare, skolor, elever och samhället i stort. Vi har alla att tjäna på att serier används som en naturlig del i den svenska skolan. ■

...och även serieskapandet tar plats

Med initiativet Serier i Undervisningen vill Egmont främja läslusten bland landets skolelever. Nu utökas satsningen med ett nytt pedagogiskt koncept för serieskapande.

Text: Helén Andersson

Satsningen är en direkt följd av samarbetet med skolor inom Serier i Undervisningen där många lärare uttryckt en önskan om en fördjupning i konsten att skapa serier. Den

nya lärarhandledningen, ”Skapa egna serier”, ska göra det enklare för både lärare och elever att göra egna serier. Men det handlar inte om att teckna snygga bilder, betonar Jimmy Wallin som är serietecknare och författare till handledningen.

– Det handlar om att berätta historier och om att skapa intresse för olika ämnen och främja barnens kreativitet och läs- och skrivförmåga på ett lustfyllt sätt. Att göra serier behöver inte vara svårt och det finns många knep att ta till, säger Jimmy Wallin som har ett personligt mål med handledningen.

Fakta

Den nya lärarhandledningen är gratis och kan användas över flera årskurser och kräver inga förkunskaper.

Finns på Serier i Undervisningens hemsida.

– Jag vill visa hur kul det är med serier och jag vill få igång läslusten för jag älskade serier när jag växte upp och det var serier som fick mig att börja läsa. ■

Leken bjuder in till läsning i Trollhättan

Barns lek är en del av deras inläring. Trollhättans stadsbibliotek har fångat lekfullheten och samarbetar med stadsbyggnadsförvaltningen kring Skrotnisses lekpark. Samtidigt rullar tankarna kring hur leken ska kunna integreras i biblioteksrummet.

Text och bild: Fredrik Svedemyr

TURE BJÖRKMAN

Ett brev från en flicka blev startskottet för det som idag är Skrotnisses lekpark på den konstgjorda ön Spikön mitt i Göta älv som flyter genom Trollhättan. Skrotnisses lekpark är också ett uttryck för hur kommunen jobbar med barns delaktighet. Efter brevet involverade stadsbyggnadsförvaltningen skolelever som fick rita och komma med förslag.

– Vi har försökt att få med så mycket av barnens värld och tankar som möjligt, säger Drazen Kendes, projektledare på stadsbyggnadsförvaltningen.

Samarbete

Under invigningsdagen den 6 juni 2015 delade fyra barnbibliotekarier från Trollhättans stadsbibliotek ut små Pixiböcker med Jan Lööfs berättelser.

– Vi tog initiativet och var med under invigningen i somras och kände att vi ville etablera ett samarbete. Det är ett fantastiskt tillfälle att förena barns lek med utåtriktat arbete, säger Ann Dahlman, avdelningschef för barn- och ungdomsavdelningen på Trollhättans stadsbibliotek.

– Vi hade samma idé som de ansvariga på stadsbyggnadsförvaltningen och fick uppdraget att dela ut Pixiböckerna. Sedan hade vi också med oss sittpuffar och många nyinköpta Jan Lööf-böcker som barnen kunde låna eller läsa på plats. Vi arrangerade en tävling där barnen skulle gissa muttrar i en glasburk, berättar barnbibliotekarie Ann Rehn vidare och nämner samtidigt att de kunde se direkta effekter av lekparkens litterära tema.

– Vi på biblioteket märker att det efterfrågas mycket mer Jan Lööf-böcker nu sedan lekplatsen byggdes. Dagarna efter invigningen var alla Jan Lööf-böcker utlånade, fortsätter hon.

Mer lek

Detta var också ett frö till vidare tankar kring både hur biblioteket ska kunna jobba mer utåtriktat och hur leken ska kunna bli en del av biblioteksrummet. Trollhättans stadsbibliotek står inför en ombyggnad. I samband med planerna inför det nya biblioteket finns det

Litterär lek Ann Dahlman (tv) och Ann Rehn på Trollhättans stadsbibliotek ser att leken kan ha en viktig roll för barn. En lokal anknytning, ett tåg där det står Hohab – den gamla tågfabriken, rymdraketdel från Volvo Aero och en

idéer kring hur barnavdelningen ska formars.

– Vi har bland annat pratat om att använda rummets pelare för att kanske bygga en borg. Vi vill också ha ett konstgjort sagoträd. Det viktiga är att skapa miljöer som ger plats för både tystnad och lite mer ljudliga arrangemang, säger Ann Dahlman.

Inkludera

Biblioteket har löpande jobbat med att involvera barn och unga i verksamheten. Det kan handla om att välja filmer för en filmkväll eller att etablera samarbeten med skolan. Nu

när biblioteket ska byggas om finns också en ambition att involvera barn och unga.

– Delaktighet är viktigt och vi ser det som en självklarhet att barn och ungdomar ska få medverka på något sätt. I dagsläget vet vi inte hur processen kommer se ut. Pengar kan styra den sista utformningen på biblioteket. Men vi vill ha glädje och färg i biblioteket, säger Ann Dahlman.

Samtidigt som stadsbiblioteket ska ta ny form, så kommer det också bli en ny bibliotekschef i Trollhättan efter årsskiftet. Biblioteksplanen håller på att revideras och tanken

barns inlärning och läsning. I somras invigdes Skrotnisses lekpark och biblioteket var på plats. Jan Lööf är själv från Trollhättan och många av lekparkens skapelser har ett flygplan av en gammal SAAB. Kulissnickare från Film i Väst har varit med i skapandet, vilket har bidragit till att stärka känslan av lek i Jan Lööfs sagovärld.

är att det arbetet ska slutföras någon gång efter den nya chefens tillträde. Här ser Ann Dahlman ett behov av en uppdatering.

– Det är mycket som har hänt och jag ser gärna att barnperspektivet kommer in på ett modernt sätt. Inte minst har det skett stora förändringar i vårt förhållande till skolan med den nya skollagen. Där finns mycket att jobba med. Men sedan är vi ett folkbibliotek och måste också skapa en bra och kravlös verksamhet för fritiden. De bitarna tror jag vi kan utveckla ännu mer, säger hon vidare.

Olika behov

Mötet mellan olika miljöer i bibliotek är en fråga som sedan länge varit en del av biblioteksdebatten. Det handlar om tysta rum, såväl som barns fritid och lek.

– Det är klart att när man nu planerar ett nytt bibliotek måste lekfullheten komma in någonstans. Det är en viktig förutsättning för barns nyfikenhet och inlärning. Det är mer en fråga om hur. Det kanske inte får bli hur vilt som helst, säger Ann Dahlman.

Frågan tangerar också bibliotekets roll

och hur biblioteket på bästa sätt ska kunna tillgodose alla olika målgruppers behov. Ann Rehn har jobbat på biblioteket under många år och kan se en förändring.

– Jag tror alltmer att biblioteket har blivit ett ställe folk hänger på. Det är inte alls nödvändigt att låna böcker. Det har blivit mycket mer av ett vardagsrum. Det visar att rummet kanske har fått mer betydelse och att vi behöver nya sätt att tänka kring förmedling och vårt läsfrämjande arbete, säger Ann Rehn. ■

Här får barnen makten över böckerna

Att på olika sätt göra barn delaktiga är en central utgångspunkt för många bibliotek runtom i landet. Delaktigheten kan se olika ut och på biblioteket i Pajala är barnen med och köper in böcker.

Text och bild: Fredrik Svedemyr

– Det är roligt och vi får bestämma själva vilka böcker vi ska köpa in, säger Mette Mäkitalo som tillsammans med kompisen Klara Pasma har fått ansvar för att köpa in en del av bibliotekets barn- och ungdomsböcker.

– Det är kul på biblioteket och vi lär oss väldigt mycket, fortsätter Klara.

Sedan en tid tillbaka har bibliotekschef Fredrik Paganus avsatt en del av inköpsbudgeten för att barnen själva ska få köpa in.

– Det är ett sätt att skapa delaktighet och att göra barnens röst hörda. Det handlar om demokrati och pengar är makt. De får 2 500 kronor i månaden att köpa in för. De köper in med helt andra ögon än vad jag har, säger han.

Ge ansvar

Klara och Mette går in på webben och letar bland titlar på olika boksajter. När de hittar något de tycker verkar bra skriver de ner titeln och kollar först i bibliotekets katalog om boken finns. De har lite olika utgångspunkter för vad de letar efter. Vissa gånger blir det en bok som faller de själva i smaken. Andra gånger blir perspektivet lite bredare.

– Jag försöker ibland tänka på vad andra vill läsa, säger Klara.

– Vi tittar också bland nyutkomna böcker. Sedan försöker vi även beställa böcker på engelska. Det är roligare att läsa på originalspråket, fortsätter Mette.

Listan på böcker lämnar de sedan till Fredrik på biblioteket som skickar iväg själva

Inflytande Mette Mäkitalo och Klara Pasma köper in på Pajala bibliotek. Det är ett sätt att stärka barnens inflytande och en grund för ett vidare samarbete mellan skolan och biblioteket. Pajala ska också få en ny biblioteksplan där barn- och ungaperspektivet kommer lyftas fram.

beställningen.

– Jag vill gärna ge dem premisserna för att löpa linan ut och ta ansvar för barn- och ungabeståndet. Ser jag att något är helt uppåt väggarna, tar vi en diskussion. Men vi vill ge dem ansvar och en möjlighet att växa. Delaktighet är en nyckel till framgång, säger han.

In i planen

Pajala bibliotek är ett av många bibliotek som är inne i ett arbete med att revidera biblioteksplanen. I samband med detta har också Fredrik Paganus läst andra planer och inspirerats av olika skrivningar kring barn och ungas delaktighet.

– Detta är en viktig kärnfråga och vi vill fördjupa deltagandet ytterligare, säger Fredrik Paganus vidare.

Som ett led i denna fördjupning har biblioteket, som är ett integrerat skol- och folkbibliotek, i samarbete med skolan nyligen skapat en biblioteksgrupp för eleverna. Barnen kan nu välja att vara på biblioteket på elevens val.

– Att köpa in böcker är ett moment i det hela. Sedan handlar det om att eleverna ska få ta del av verksamheten och få en möjlighet att forma det bibliotek de vill ha, säger Fredrik Paganus. ■

Dålig samordning i planerna

Det är generellt få biblioteksplaner som innehåller tydliga beskrivningar av mål för barn- och ungdomsverksamhet. Detta slår Kungliga biblioteket fast i en rapport från 2012. Så här långt har det heller inte skett några större förändringar.

Text och bild: Fredrik Svedemyr

Foto: photospin.com

– Det vi kan se bland de kommuner som nu reviderar eller skriver fram nya planer är att ordet barn finns med och det är bra. Men annars har det inte hänt så mycket, säger Cecilia Ranemo på Kungliga biblioteket som skrev rapporten Barnen i planerna 2012.

Av rapporten framgår att det inte sällan finns en otydlig beskrivning av målen för barn- och ungdomsverksamheten runt om i kommunerna. Vidare pekar rapporten på att det också generellt är en dålig samverkan mellan olika planer. Det kan exempelvis handla om relationen mellan skola och bibliotek. Bristen på samverkan är fortfarande en utmaning för många kommuner.

– Det jag framförallt saknar är att skolbiblioteken finns med. Det är viktigt att det finns en samlad bild över samtliga bibliotekstyper och att det finns en barnverksamhet med en samsyn, säger Cecilia Ranemo vidare och ser samtidigt en trend att nedlagda folkbiblioteksfilialer blir skolbibliotek.

– Det är ett sätt att upprätta ett skolbibliotek inom samma budget. Men det stänger ute andra medborgare, fortsätter hon.

Uppföljning på gång

Samtidigt har det hänt mycket i biblioteksverige sedan Barnen i planerna publicerades. Inte minst håller nu en nationell strategi

på att formuleras. Strukturen för uppföljning och kvalitet har också förändrats. Sedan förra året ingår även kommunerna, som nu tillsammans med läns- och regionbiblioteken och KB bland annat ska jobba med uppföljning av biblioteksplaner. Hur detta i ett senare skede kommer påverka barn- och ungdomsperspektivet är i dagsläget inte klart.

– Hur detta arbete kommer gå vidare är upp till kvalitetsgruppen. Vårt uppdrag är inte att säga hur kommunerna ska göra sina planer. Däremot har vi i bland annat skriften Biblioteksplan 2.0 råd för vad en plan bör innehålla för att vara komplett, säger Cecilia Ranemo. ■

Bokslukare gör poddradio

De läser för att rädda böckernas magi. Bokslukarsällskapet är poddradion som är en bro mellan läsning och fantasi. Samtal om böcker varvas med en ramberättelse och litterära riter. Allt för att få igång fantasin och fånga barns intresse för läsning.

Text och bild: Fredrik Svedemyr

– Vi hörde talas om det och ville testa. Och nu känns det jätteroligt, säger Vanja Alvarsdotter.

Det började som en vanlig läsecirkel på bibblan. Men sedan i höstas har cirkeln blivit ett lokalt Bokslukarsällskap med runt tio barn. Det betyder att hon och hennes kompisar inte bara träffas och pratar om böcker, utan även lyssnar på Bokslukarsällskapets poddradio och är en del av den värld som har skapats runt Bokslukarsällskapet. En värld där historierna sprider magi samtidigt som andra försöker förgöra böckernas magiska kraft. Bokslukarnas uppgift är att rädda magin genom att läsa böcker.

– Läsandet blir en kraft. Det är roligt med hela berättelsen runtomkring. Det är bra att det finns fler anledningar till att läsa böcker, än bara böckerna i sig, säger Mira Hollósy Lamberg.

Läsfrämjande

Bokslukarsällskapet är ett samarbete mellan Barnens bibliotek och Poddradiohuset i Stockholm. Gustav Tegby är poddens konstnärlige rådgivare och berättararkitekt och till vardags verksam som dramaturg på Riksteatern och det är han som står för själva ramberättelsen och inspelningarna. Ett nytt avsnitt publiceras på Bokslukarsällskapets webb varje månad. Det finns en dramaturgi i varje avsnitt och själva berättelsen runtomkring blir som en radioföljetong. Flera personer är

Läsandets magi Bokslukarsällskapet är ett nationellt läsfrämjande projekt i form av en poddradio. Vanja Alvarsdotter och Mira Hollósy Lamberg från Göteborg har varit med och spelat in ett avsnitt. De pratar om sin läsupplevelse och träder in i böckernas magi.

involverade i produktionen och den som håller i trådarna är producent Lars Erlandsson.

– Idén bygger på att barn lyssnar på andra barn. En del är som ett vanligt recensionsprogram där de får diskutera de böcker de läst. Sedan har jag valt att boosta upp det genom att lägga till en ramberättelse. Detta är ett verktyg i det läsfrämjande arbetet som biblioteken kan använda sig av, säger han.

Bokslukarsällskapet är ett nationellt projekt som vänder sig till barn mellan 9 och 13 år. Den så kallade bokslukaråldern.

– Det är en unik ålder, som kanske är lite bortglömd. Barn har enorma möjligheter att uttrycka sig och vi vill lyfta fram det som en resurs. Det är viktigt att göra program som barnen själva tycker är roligt att lyssna på, annars blir det dåligt läsfrämjande, säger Lars Erlandsson vidare.

Runtom i landet finns det lokala Bokslukarsällskap, så kallade loger. Varje loge träffas, lyssnar och pratar om böckerna för sig. I varje avsnitt får de i uppdrag att läsa en bok tills nästa gång och på så vis drivs både ramberättelsen och den läsfrämjande insatsen framåt.

En inspelning

I höstas spelade också Mira och Vanja in ett poddradioavsnitt. Ett avsnitt där de fick prata om boken Pax - Nidstängen av Åsa Larsson och Ingela Korsell.

– Det var roligt, men inte riktigt som jag trodde det skulle vara. Vi höll på i två timmar med pauser och omtagningar. Men det blev 30 minuter. Jag trodde mer att det skulle vara som att prata i direktsändning, säger Mira.

Allt skedde under stort hemlighetsmakeri. För att undvika nyfikna frågor ville tjejerna inte tala om för sina kompisar att de skulle spela in ett avsnitt. Allt för att spänningen inte skulle rubbas.

– Vi sa att vi skulle gå till tandläkaren när vi gick från skolan, berättar Mira.

– De andra i bokklubben visste inget och blev lite chockade när de fick höra att det var vi. Vi hade inte hört avsnittet innan och lyssnade tillsammans med de andra. Det

Fakta

Bokslukarsällskapet är ett nationellt läsfrämjande projekt i form av en poddradio med stöd från Kulturrådet. Projektet riktar sig till barn mellan 9-13 år. Bokcirklar runt om i landet kan bli lokala Bokslukarsällskap, så kallade loger.

För mer information och tips gå in på Bokslukarsällskapets webb:

www.bokslukarsallskapet.se

var coolt, men också lite pinsamt, fortsätter Vanja och skrattar.

Läsandets magi

Vanja och Mira är i bokslukarålderns bästa skördetid. De plockar litterära frukter med stor aptit. Men samtidigt är de också något av finsmakare inom sina respektive genre.

– Jag gillar mest fantasy och jag vill gärna att det ska finnas lite magi och olika väsen i världen, som i Harry Potter. Det vore häftigt om det fanns på riktigt, säger Mira, som inte helt har övertygat alla om fantasyvärldens förträfflighet.

– Jag har läst lite, men tycker det är tråkigt. Jag gillar mer sådant som kan hända på riktigt om man säger så. När jag läser något som är spännande och intressant vill jag bara fortsätta. Jag läste en serie, Semlan och Gordon. Den första boken var ganska tråkig. Men den andra var superbra och sedan läste jag ut hela serien på en månad, säger Vanja, som också tycker att läsandet ger perspektiv.

– Det bästa med att läsa är att leva sig in i böckerna. Att läsa böcker är som att träffa människor. Ibland kan det bli lite stelt och segt. Och ibland blir det väldigt pratigt och kul, säger Vanja Alvarsdotter. ■

Kort och gott

Bokstart utvidgas

Kulturrådets satsning på att stödja små barns språk- och läsutveckling, Bokstart, sprids nu över landet. I våras startade tre pilotprojekt i Södertälje, Landskrona och Göteborg. Under höstens ansökningsomgång blir det möjligt för kommuner i glesbygd att söka medel för Bokstart-projekt.

Ny utlysning är mellan 15 september och 17 oktober.

Vetenskapligt råd

Sedan årsskiftet har Myndigheten för tillgängliga medier, MTM, uppdraget att vara ett nationellt kunskapscenter för tillgängliga medier. Nu inrättar MTM ett vetenskapligt råd som kommer att utgöra en viktig grund i myndighetens arbete. Rådet ska ha en rådgivande funktion och ska bevaka och sprida relevant forskning om tillgängliga medier och deras målgrupper.

Ny läsambassadör

Sveriges nya läsambassadör, den tredje i ordningen, kommer att presenteras på Bok- och biblioteksmässan i Göteborg den 24 september klockan 15.00.

Uppdraget som läsambassadör går ut på att främja läslust och sprida kännedom om hur viktig läsningen är för barns språkutveckling. Förste svenske läsambassadör var Johan Unenge, den andra var Johanna Lindbäck.

Miljoner till skolbibliotek

Nyligen presenterade regeringen sin kommande skolrelaterade budgetsatsning. Ett av förslagen innebär att landets skolbibliotek får 15 miljoner kronor för personalförstärkning under år 2016. En satsning som fortsättningsvis höjs till 30 miljoner per år och som ska kunna täcka omkring 300 nya deltidanställda.

Jakten på läslusten fortsätter

Framsidan har tidigare skrivit om det läsfrämjande projektet som förenar intresset för jakt med läsning i Pajala. Elevernas intresse för Jägarskolan är fortsatt stort. Även om formerna har förändrats finns det en ambition att jobba vidare med att skapa läslust såväl som att få eleverna mer motiverade i skolarbetet. Framsidan hängde med en dag på skjutbanan.

Text och bild: Fredrik Svedemyr

Ett elaggregat surrar i ett skjul. Några ungdomar stampar i den lite krispiga vårsnön. De står på tur att skjuta lerduva. Framme vid skjutplatsen står läraren Krister Lindberg och ger instruktioner till var och en. Han ger Sofie Kero två skott som hon placerar i hagelgevärets två pipor. Ett under och ett över. Hon slår ihop geväret med ett metalliskt klick och riktar beslutsamt piporna mot en obestämd punkt på himlen.

– Ja!

Ett mekaniskt ljud och en lerduva skär genom luften.

Skott.

Jägarskolan är idag inne på sin tredje omgång. 24 elever från årskurs nio har valt att lära sig mer om jakt som eget tillval i skolan. För drygt två år sedan presenterade Krister Lindberg, lärare på Pajalas centralskola och nuvarande bibliotekschef Fredrik Paganus projektet ”Träffa rätt i skog och på Bibblo” på Biblioteksdagarna i Umeå. Rent formellt är projektet avslutat. Men det som idag går under namnet Jägarskolan går vidare på mer eller mindre formaliserade stigar utifrån det stora intresset för jakt.

– Det är många elever som pratar om det redan i årskurs fyra, berättar Krister Lindberg.

Jakten har starka rötter i Tornedalen och för många av ungdomarna har den alltid

Möte Miriam Jakobsson och Sofie Kero har Jägarskolan som eget val i skolan. De har inte i första hand valt Jägarskolan för att läsningens skull. Men de ser ändå att mötet med både skolans och bibliotekets personal kan vara en dörroppnare till nya litterära horisonter.

funnits som en del av vardagen.

– Jag är intresserad av naturen och har alltid varit med kring jakten sedan jag var liten, säger Sofie Kero som går i klass 9A på Pajalas centralskola.

Bygga relationer

Projektet blommade ur denna jakttradition. Det är en kultur som förenar generationer. Ett personligt engagemang är inte sällan

grunden för att utveckla ett bra arbete. Den djupa traditionen och de inblandade parternas intresse för jakt gör att det har blivit en fortsättning. Det finns också vinster.

– Jag kan se att det skapar ett bättre förhållningssätt till oss vuxna. På skjutbanan är det strikta regler och det är viktigt att eleverna är uppmärksamma och kan ta ansvar. Det får dem att växa. De träffar också fler i personalen, som på olika sätt är engagerade i

Skott Jakten har en strak tradition i Tornedalen. Många barn växer upp med jakten som en del av vardagen. Sofie Kero ville lära sig mer om vad det handlar om. Jägarskolan var tidigare ett läsrämjande projekt i samarbete mellan skolan och biblioteket. Nu går det vidare på egna ben. Det är en möjlighet att möta eleverna i deras eget intresse. En möjlighet som också skapar förutsättningar för ett eller annat boktips.

Jägarskolan, säger Krister Lindberg, som till vardags undervisar i matte och naturorienterande ämnen.

Det handlar till viss del om ett relationsbyggande och att skapa ett förtroende mellan elever och annan personal på skolan. Som i många andra sammanhang skapar den här typen av relationsbyggande möjligheter att föra in fler dimensioner än jakten i sig. Det kan handla om att i bilen på väg ut till skjutbanan passa på att prata om böcker eller läsning.

– Jag vill gärna försöka föra in ett vidgat perspektiv på läsning. Det behöver inte alltid handla om skönlitteratur. Det kan vara annan läsning också. Men en stor vinst ligger just i att de träffar oss och vi kan skapa en bättre kontakt med eleverna, säger Fredrik Paganus.

Perspektiv på tillvaron

När projektet drog igång var det främst riktat

mot killar i årskurs nio. Killar med kanske ett vidare intresse för jakt än skolarbetet. Nu är inriktningen mer generell och efter hand har ett större antal tjejer hoppat på Jägarskolan.

– Min pappa har jagat och jag har själv intresserat mig för jakt. Det är roligt att själv kunna mer om det, säger Miriam Jakobsson, som också går i 9A.

Jag träffar henne och klasskompisen Sofie Kero i biblioteket dagen efter deras pass på skjutbanan. Även om det under den här omgången av Jägarskolan inte är något formellt fokus på läsrämjande, tror Miriam Jakobsson och Sofie Kero att just mötet mellan vuxna och elever kan ibland vara en dörroppnare till nya perspektiv och läsandets landskap.

– Jag tänker att de som går Jägarskolan får en slags respekt för de vuxna de möter och om någon av dem skulle säga att prova läs den här, så kanske de skulle göra ett försök, säger Sofie Kero.

Hon beskriver sig själv som en allätare när det gäller litteratur och läsning. Just nu plöjer hon Karen Kingsburys böcker. Miriam berättar att hon läser i perioder. Det blir en del manga och Harry Potter. Hon när även ett intresse för fotboll och har så klart läst boken om Zlatan.

– Men jag gillar jakt och natur, så jag läser också naturböcker, fortsätter hon.

Om nu jakten ibland kan vara ett sätt att komma ut i naturen och få en paus i vardagen, kan även läsningen vara en väg att både vinna perspektiv och få den där stunden för sig själv.

– Jag gillar böcker där det känns mer verkligt och där jag kan sätta mig in i handlingen. Det är ibland skönt att leva sig in i en berättelse när jag känner mig lite trött på skolan, säger Sofie Kero. ■

Madonnan och gycklaren

En inläst essä med avstamp i medeltiden ska få lyssnaren att fundera på vad litteratur är till för och ställa sig frågan "Vad är det som händer när vi läser?"

Text och bild: Helén Andersson

En gång för länge, länge sedan, var en gycklare ute på vägarna...Så börjar den saga som kritikern och författaren Stina Otterberg valt för att lyssnaren ska ha något att utgå från när hen fundera över vad litteratur är till för. En saga som har tolkats på olika vis genom tiderna och som i Stina Otterbergs läsning blir en kritik av hur samtiden alltmer betraktar litteraturen ur ett nyttoperspektiv.

– Jag har varit verksam på universitetet i många år och har känt i några år hur nyttoaspekter, mätbarhet och effektivitet växer sig allt starkare. Och allt detta är något som tar död på det jag betraktar som kärnan i allt som handlar om litteratur och kultur, nämligen kärleken och lusten till litteraturen och till läsandet. Det var så det började, att göra en ljudessä som kretsar runt den kärnan.

Litteraturens egenvärde

Att Stina Otterberg ville göra en ljudessä var en idé som växte fram. Hon har själv sjungit i kör i många år, hon använder sin röst i föreläsningar och dessutom, menar hon, tar sig litteraturen redan olika former i medielandskapet.

– Jag tänkte att om jag pratar om det istället för att skriva en text om det kanske jag får fler att lyssna. Och jag tyckte det var något tilltalande med att kunna sitta på spårvagnen och lyssna och kanske få nya perspektiv.

Ljudessä inleds med den gamla franska legenden Madonnan och gycklaren som en illustration av att litteratur inte alltid är omedelbart nyttig, utan kanske till och med kan ta väldigt många år innan den sjunker in hos

Lyfter litteraturen Madonnan och gycklaren är en ljudessä som vill försvara och poängtera litteraturens egenvärde.

läsaren. Så var det för Stina Otterberg som läste sagan under sin tid som student.

– Det handlade om att hitta en bild till essän som jag kunde prata utifrån och som lyssnaren kunde ha i huvudet. Och jag tyckte att det här är en bra berättelse för den handlar inte bara om rörelsen mellan madonnan och gycklaren, utan här finns också en kritisk del genom de munkar som nästan ingen talar om, men som kan ses som samhället runt omkring. För mig illustrerar de forskarsamhället, vetenskapen, biblioteken, lärarna, ja alla som arbetar med litteratur och som upprätthåller traditionen och kritiken och

Fakta

Madonnan och gycklaren är en samproduktion mellan Kultur i Väst, Stina Otterberg och Anders Teglund och är finansierad med stöd av Västra Götalandsregionen och Byggnads Kulturstipendium. Instuderingsmaterialet kommer att finnas på Madonnan och gycklarens webbplats, madonnanochgycklaren.se

hur viktig den biten också är.

– Och tillägger hon, man kan se hela essän som kritik mot nytta och mätbarhet och se den som ett försvar för litteraturens egenvärde.

Litteraturen som fristad

Tanken är att essän ska kunna användas i olika sammanhang och därför kommer det under hösten att finnas olika versioner av ett instuderingsmaterial att ha till sin hjälp.

– Jag hoppas att essän ska nå fram till olika sammanhang som till exempel både bokcirkel och utbildningar på olika nivåer, säger Stina Otterberg. Och jag hoppas att den leder till diskussioner om litteraturens värde, syfte, kvalitet och varför vi läser. Att man börjar fundera i sådana banor och kanske till och med känner sig lite lättad, att det är okej att det kanske inte leder till något särskilt alls, eller att det kanske gör det på lång sikt. Litteraturen som fristad. Den tanken. ■

Bibliotek lockar nya besökare till Malmö stadsarkiv

Kaffedrickande tidskriftsläsare, tentapluggande studenter och små barn hör kanske inte till de vanligaste besökarna på ett stadsarkiv. Men på Malmö stadsarkiv är de numera ingen ovanlig syn. Ett inbjudande bibliotek i markplan är en av förklaringarna.

Text och bild: Tove Eriksson

Tidigare låg Malmö stadsarkiv i lokaler två trappor upp i den kontorstäta stadsdelen Västra hamnen i Malmö. Dit kom inga besökare utan ett specifikt ärende. Men sedan några månader tillbaka förfogar arkivet över 5 400 kvadratmeter på tidningen Arbetets gamla adress på Bergsgatan, mitt i den pulserande stadsdelen Möllevången, med restauranger, livliga torg och flera stora kulturinstitutioner i på knuten.

Med stora fönster i markplan ut mot den trafikerade vägen syns stadsarkivets verksamhet för alla som passerar och det är lätt att slinka in. Det är tröskellöst i ordets dubbla bemärkelse.

– Det är en strategisk placering. Tanken är att de som bor och rör sig här i området ska hitta in hit, säger Petter Björkstrand, som är chef för den publika verksamheten på stadsarkivet.

Barnböcker och tidskrifter lockar

I samband med flytten började stadsarkivet att bygga upp ett offentligt bibliotek, med hjälp av en heltidsanställd bibliotekarie från stadsbiblioteket. En självklar del i urvalet är lokalhistorisk och historisk litteratur som kompletterar arkivets eget forsknings- och referensbibliotek. Men stadsarkivet har också valt att satsa på barnböcker, film litteratur, bästsäljare, tidskrifter och serier för vuxna,

Klassiska tablettaskar Malmö stadsarkiv förvarar bland annat den gamla choklad- och godisfabriken Mazettis arkiv.

ett nischat urval som ytterligare ska sänka trösklarna för nya besökare.

Barnböckerna, som bland annat står i vackra gamla hjulförsedda träbackar, lättillgängliga på golvet, lockar in barn och föräld-

ralediga. Det finns inget småbarnsbibliotek i närområdet, men det är en barnrik stadsdel.

– Vi har många föräldralediga med barn på besök. Det hände nog aldrig när vi hade lokaler i Västra hamnen. Då hade man varit

tvungen att först baxa in barnvagnen i hissen, säger Petter Björkstrand.

Även de besökare som bara slår sig ner i en av de bekväma fätöjlerna en stund, betraktar folklivet på gatan och bläddrar i en tidskrift eller lånar en bästsäljare är ny publik för stadsarkivet. Ett mycket trevligt inslag, tycker Petter Björkstrand.

– Ja, och det är uppskattat att samtidigt kunna ta sig en kopp kaffe när man är här. När man sitter med originalhandlingar i vårt arkiv så uppskattar vi inte kaffedrickande. Men nu när vi har den här publika delen har vi till och med dristat oss till att ha en kaffeautomat, säger han och ler.

Samarbete med grannarna

Mitt emot stadsarkivet ligger den gamla choklad- och godisfabriken Mazetti, idag Kulturhuset Mazetti med bland annat kulturskola, scener och galleri. I kulturhuset inryms också Malmös kända Serieskola, där många av Sveriges serietecknare har gått. Genom att ha serier för vuxna i biblioteket på stadsarkivet anknuter man till grannens verksamhet. Detsamma gäller för film litteraturen. Väggen i väggen med stadsarkivets lokaler ligger Panora, Folkets bios nya stora satsning i Malmö med tre salonger och restaurang, och i samma hus är Film i Skåne hyresgäst. Redan nu är samarbeten och utbyten, som är ett av målen med verksamheten, ett faktum. Stadsarkivet har en omfattande programverksamhet och i vår plockar de upp ämnen ur sin närmiljö genom att anordna exempelvis föreläsningar om film, om Möllevångens historia, visningar ur seriearkivet och chokladworkshop. Allt för att göra stadsarkivets samlingar levande, tillgängliga och intressanta för allmänheten. Kuddarna i bibliotekets soffa har motiv från gamla Mazettiförpackningar och i receptionen går det att köpa de klassiska tablettaskarna Emser, Violpastiller, TuttiFrutti och Salta katten, som tidigare tillverkades av Mazetti. En liten skylt upplyser om att Mazettis arkiv finns i stadsarkivet, och att det där går att se hur tablettaskarna såg ut när de kom, på 30-, 40- och 50-talet.

FAKTA

MALMÖ STADSARKIV

Har arkiv från stadens förvaltning och från statliga myndigheter med verksamhet i Malmö. Men också stora samlingar av privat-, släktförenings- och företagsarkiv.

Förvarar handlingar från medeltiden och framåt, som exempelvis kyrkoarkiv, mantalsböcker, privatarkiv, domar och protokoll.

Huvuduppgiften är att se till att det gemensamma kulturarvet bevaras och att det är tillgängligt för allmänheten.

De anställda på Stadsarkivet är arkivarier, arkivassistenter och arkivpedagoger, men nu har man också en heltidsanställd bibliotekarie.

Hjälper till vid utlåningsautomaten

I receptionen står Cecilia Jansson och Rasmus Löfstedt, som är arkivarier. De flesta av de anställda på stadsarkivet har tjänstgöring i receptionen enligt ett rullande schema. Fortfarande handlar de flesta frågorna från besökarna om arkivet, men det publika biblioteket har inneburit helt nya inslag i deras arbete, som att ibland hjälpa till vid utlåningsautomaten.

– Det är kul med det publika biblioteket och att vi nu är lite mer centralt placerade i stan. Det är mer folk här, säger Cecilia Jansson.

Några av de nya besökare som har hittat till stadsarkivet och dess lugna studieplatser är studenterna Susanne Edéus och Camilla van Paaschen, som pluggar statsvetenskap i Lund.

– Vi bor här i området och gick förbi och såg att det fanns ett bibliotek och ett studierum. Det är perfekt för oss att sitta här, och lite lyxigt med de fina lokalerna och snygga möblerna, säger Camilla van Paaschen.

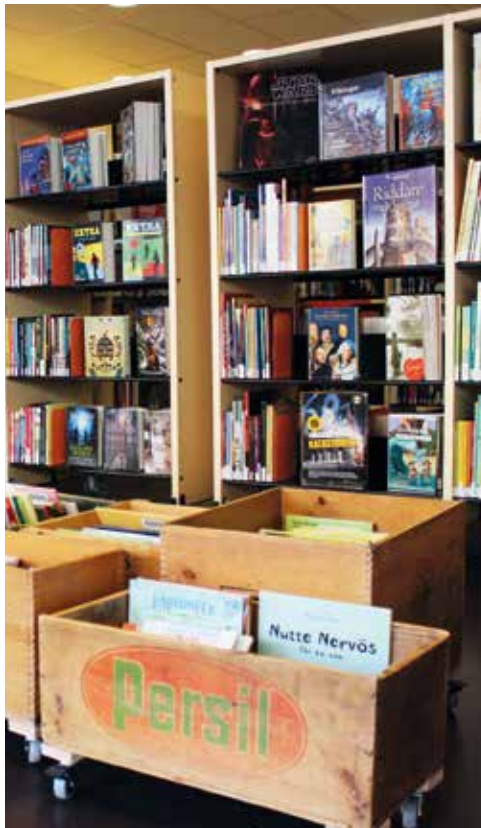
Stadsarkivet har också en stor föreläsningssal och några mindre mötesrum som hyrs ut billigt till andra institutioner, föreningar och aktörer inom det fria kulturlivet i Malmö. Det finns ett stort behov av lokaler, vilket märks i den fullbokade kalendern.

När enhetschefen Petter Björkstrand visar runt i de fräscha lokalerna så öppnas plötsligt en bakdörr och en man lastar av en vagn med böcker från stadsbiblioteket ur en bil. Stadsarkivet är numera med på stadsbibliotekets leveransrunda.

– Besökare i vårt bibliotek kan beställa böcker från stadsbiblioteket och hämta dem här, men nu tror jag att det också är lite nya bestsellers till vårt bibliotek, säger enhetschefen Petter Björkstrand och lyfter nyfikat på pappret som döljer böckerna.

Han är väldigt glad över den nya publika verksamheten och vad den tillför.

– Vi får nya besökare och nya frågor, även om arkivet. Allt är faktiskt spännande och roligt med att vi nu har ett nytt bibliotek, säger han. ■

Ett utmärkt verktyg

Tecknaren, serieskaparen och läraren Hilda-Maria Sandgren utgick bland annat från sitt eget debutalbum när hon skrev sin examensuppsats på Lärarhögskolan. En examensuppsats som handlar om hur serier kan användas i skolans sexualundervisning.

– Serieformatet gör det lättare för elever att hantera jobbiga frågor och ämnen, säger hon.

Text och bild: Helén Andersson

Hilda-Maria Sandgren debuterade år 2014 med serialbumet ”Det som händer i skogen”. En tecknad serie om att befinna sig i gränslandet mellan barn och vuxen där karaktärerna för första gången möter allt som en tonåring tampas med.

– Det handlar mycket om sexuella trakasserier och om en ganska hård kultur, säger Hilda-Maria Sandgren som tycker att hennes seriebok mycket väl kan användas i skolans sex- och samlevnadsundervisning. I en tuff våldtäktskultur och en värld av sexuella trakasserier handlar ungdomars sexualundervisning mycket om att lära sig tolka olika signaler. Och det, menar Hilda-Maria Sandgren, är just det bilder förmedlar, och det är just det hon menar att serier bland annat kan användas till.

– Det är viktigt med integritet när man pratar om sådana här saker och då tror jag det är tacksamt med serier. Det är lättare att prata om karaktärernas ansiktsuttryck än att behöva prata om sig själv. Serieformatet är ett utmärkt verktyg när man ska jobba med svåra saker.

Onomatopoetiska ordet

En annan fördel med serieformatet, menar Hilda-Maria, är att det är mer lättillgängligt och jämställt. Till exempel är det lättare att förstå det subtila i bilder, än att förstå vad som sägs mellan raderna i en text.

– För att kunna läsa sådant som är sub-

Jobba med serier Hilda-Maria Sandgren tycker att serier är ett utmärkt verktyg i arbetet med barn och funderar på en fortsättning på debutserialbumet.

– Jag vill fortsätta jobba sexualpolitiskt med barn och unga och då är seriens styrka att den är mer konkret än en abstrakt text.

tilt krävs att du har en ganska avancerad läsförmåga.

När Hilda-Maria i sin roll som lärare har jobbat med serier i skolorna har hon förstått att de fortfarande betraktas som en försmak och en inkörsport till den riktiga läsningen. Samtidigt kan hon se en större förändring där formatet är på väg in i firummet med recensioner och uppmärksamhet på ett nytt sätt.

– Det är bra med satsningar som till exempel Pressbyråns projekt ”Vägen till läsning”, förlagens nytvågningar av barn-

böcker i serieformat och Egmonts ”Serier i undervisningen”. För min erfarenhet är att läsvägrare många gånger kan tänka sig läsa serier, säger hon och berättar om sitt eget arbete i svenskundervisningen där eleverna får prata grammatik, får ett rikare ordförråd och lär sig vad skillnaden mellan dialog och beskrivande text är.

– Man kan göra så mycket med serieformatet, med bildberättandet allmänt. Och de tioåringar jag undervisar vet numera vad onomatopoetiska ord är för något. ■

En fanfar för bokprat

Han bokpratar hellre än att sätta böckerna på plats. Ibland får han också för sig att gå runt och blåsa i en bastuba bland hyllorna. Barnbibliotekarie Urban Bäckström i Vadstena har hittat rätt.

Text och bild: Fredrik Svedemyr

På det berömda stenkastet från biblioteket ligger slottet som skulle skydda Stockholm från danskar eller eventuella småländska attacker. Slottet som Gustav Vasa lät uppföra 1554 och som idag är ett av Sveriges bäst bevarade renässansslott vid Vätterns kant i Vadstena.

– Efter 30 års slit i branschen tröttnade jag på att sortera böcker. Vi kom allt längre från litteraturen och läsning. Jag tog ledigt och jobbade som guide på slottet ett tag. Men sedan tänkte jag på vad jag vill göra fram till 67 och då ville jag tillbaka till biblioteksvärlden. Sortera böcker är en del av bibliotekets uppgift, så det är väl bara att acceptera, säger Urban Bäckström med den där glimten i ögat.

Det har blivit några turer mellan olika orter och positioner i och även utanför biblioteksbranschen genom åren. Han har bland annat jobbat som både biblioteks- och kulturchef. Men nu har Urban Bäckström landat där han trivs, som barnbibliotekarie på Vadstena bibliotek.

– Jag ville absolut inte bli chef igen. Jag ville ha mer tid för verksamhet och har valt att vända på det hela en smula. Nu prioriterar jag hellre att jobba med litteraturen än att sitta på massa möten, fortsätter han.

Skapa en känsla

Urban Bäckström är uppväxt med böcker i hemmet. Samtidigt går det ett släktband från 1700-talet och fram till modern tid av hantverkare. Urbans far var möbelsnickare och även hans far före honom. Ett band som kan sägas ha fått en liten knut. Men som ändå finns där som en fond i tillvaron.

– Jag kan ibland känna en romantisk längtan till hantverksyrket. Men jag kompenserar det genom litteraturen och har just läst Lars-Olof Franzéns bok Instrumentmakarna, om fiolbyggaren Alessandro i 1700-talets Italien, berättar Urban.

Och som en slags litterär spegel bryter också Alessandros son Andrea med sin fars

tradition och väljer att snida fram sitt eget liv utanför instrumentmakarnas skrå. Men att jobba med litteratur och läsfrämjande kan ha olika skepnader. Det finns i Urbans val av yrke också ett visst mått av hantverk där själva berättandet träder fram.

– Vi har nu kört en workshop med film. Det har så här långt varit sju till åtta killar i tioårsåldern. Tanken är att de ska få utforska sina berättelser själva. Vi vill inte styra. Även om det inte blir en komplett film med en story, så har killarna haft roligt. Det är viktigt att vi som vuxna är beredda på att det kan bli något annat än det vi planerar eller tänker oss. Att de har haft kul är kanske i slutändan den största behållningen. Då har vi samtidigt skapat en positiv känsla kring biblioteket, säger Urban.

Pratar gärna

Ett annat klassiskt hantverk som Urban gärna prioriterar är bokpratet. Ett verktyg lika självklart för läsfrämjaren som hyveln för möbelsnickaren.

– Jag har min bakgrund i bibliotekets gamla folkbildarroll. Det börjar komma tillbaka och jag hör yngre kollegor som tror starkt på det läsfrämjande uppdraget och att prata böcker. För mig handlar det här yrket

” Jag kan ibland känna en romantisk längtan till hantverksyrket. Men jag kompenserar det genom litteraturen”

Urban Bäckström

FAKTA

Namn: Urban Bäckström

Ålder: 62

Jobbar: Som barnbibliotekarie på Vadstena bibliotek

Intressen: Litteratur, amatörhistoriska forskningar, musik, motion, mat och dryck, "medeltidstjolahopp"

På nattduksbordet just nu:

Aidan Chambers "Det här är allt, Cordelia Kenns kuddbok" (en cirka 10 år gammal ungdomsroman) och den i år utgivna "Mästarnas tid, konstskatter i gotländska kyrkor" av Svenrobert Lundquist.

Driv i jobbet: Det som inte kan förutses, det oväntade som kan öppna nya vägar och nya tankar, men jag är ändå ganska bra på att planera

Det här visste du inte om Urban

Bäckström: Tror många vet det mesta om mig, men ibland kan det bli höjda ögonbryn när jag berättar att jag har ett förflutet som fäktare (värja), sånt brukar inte barnbibliotekarier syssla med.

inte om boken som artefakt, utan att förmedla innehållet, säger han vidare.

Nyfikenheten inför litteraturens palett av olika världar ligger också nära lärandet. Urban samarbetar även med skolan. Bland annat har han jobbat i klasserna med läsförståelse och källkritik. Det är ett samarbete som också har haft ett vidare perspektiv än själva lärandet i sig.

Blåser Urban Bäckström är barnbibliotekarie på Vadstena bibliotek. Han utmanar ibland rummets gränser och blåser i bastuba mellan hyllorna. Han har ett och annat chefskap i ryggsäcken. Men nu väljer han hellre att bokprata än att sitta på möten.

– När jag var ny hade jag en baktanke med att det var ett bra sätt att lära känna elever och lärare. Jag tänkte att det kunde vara ett sätt att få dem till biblioteket, säger Urban

Väl där har kommunens barn och unga en omfattande programverksamhet att ta del av. På biblioteket organiserar han bland annat läsecirklar med de som kommer.

– Det spelar ingen roll hur gammal du är. Vi har ett ständigt behov av berättelser. Det är alltid spännande att höra hur andra tolkar en text, vilket ämne det än är, fortsätter Urban.

Under akacian

Läsandet är en del av Urbans yrke såväl som tiden utanför biblioteksrummet. Det där med lästid och arbetstid är en omtvistad fråga. Barn- och ungdomsböcker läser han i tjänsten. Men som hängiven läsare umgås han gärna med en bok på fritiden. Och när det kommer till läsandets mer hantverksmässiga aspekt, föredrar Urban det mer taktila formatet.

– Det är mycket prat om e-böcker. Jag tycker kanske inte formatet spelar någon roll. Men jag föredrar fortfarande en pappersbok, säger han och skrattar.

Även läsning och mötet med andra har en något flytande gräns i Urbans tillvaro. Det är inte bara det tjänstemässiga bokpratet eller läsecirklar som erbjuder en gemenskap kring litteraturen. Sedan några år tillbaka är han engagerad i Muminns vänner i Vadstena.

– Vi är några stycken som samlas under akacian i Örtaträdgården och har högläsning, berättar han.

En slags grund i det han gör handlar om att hitta glädjen. Glädjen att mötas under en akacia, såväl som glädjen i att så ett frö för läsningen.

– Jag drivs av spänningen i det litterära innehållet, lusten att läsa och få andra att upptäcka njutningen med att läsa. En barnmorska hjälper till att föda fram ett barn. Jag ser mig som en person som kan hjälpa en ung människa att föda fram läslusten, säger Urban Bäckström. ■

Gilla Framsidan på Facebook

Om jag hade ett bibliotek...

Kerstin Lundberg Hahn är författare och pedagog. Hon debuterade som barn- och ungdomsboksförfattare år 2000 och har sedan dess bland annat skrivit en serie pusseldeckare och en annan serie om vardagsäventyr. Här avslöjar hon sitt hemliga bibliotek där ett under-cover nätverk arbetar med hemliga agenter.

Foto: I. Hahn

Mitt bibliotek finns överallt. Det sträcker sig utanför folkbibliotekens och skolbibliotekens väggar. Det är en hemlig organisation, ett under-cover nätverk av människor som bland annat ger sig ut på stan och läser. Du har sett dem på tåg och bussar. Under en period tycktes deras antal minska men vi har rekryterat nya agenter och nätverket växer stadigt. De sitter där och läser för sitt nöjes och sin förkovrans skull och genomför samtidigt Uppdrag Förebild.

Mitt hemliga bibliotek arbetar nämligen för de människor som ibland klumpas ihop under beteckningen barn och ungdomar. De ska få språk och tankeverktyg så att ingen kan sätta sig på dem och manipulera dem, de ska kunna ta till sig berättelser från andra platser och tider så att de förstår sin omvärld och kan påverka den, de ska övas i att tänka ”tänk om” så att de kan ... tänka om.

Mitt osynliga bibliotek sträcker sig också in i skolorna. Pedagoger är i allmänhet lätta att värva, men inte alltid – det ska erkännas. Dessa framtidskämpar jobbar med högläsning och läsförståelse på många plan. En del av dem har bångstyriga kollegor, eller till och med motsträviga skolledningar. Man tar sig för pannan! Det händer att våra pedagogagenter får ägna sig åt så kallad civil skololydnad när de skjuter timplanen en aning åt sidan och inleder varje skoldag åt väl vald högläsning med genomtänkt undervisning i anslutning.

Mitt bibliotek har ett tätt samarbete med Sveriges barn- och ungdomsboksförfattare. De förser oss år efter år med nyskriven litteratur som får oss att skratta, gråta och häpna, texter om alla upptänkliga ämnen, både skönlitteratur och fakta. Utan dem skulle vårt jobb vara svårt, för att inte säga omöjligt. Elsa Beskow och Astrid Lindgren i all ära, men nutidens barn behöver både klassiker och samtida berättelser. Så, jobba på bara. Vi behöver er.

Mitt bibliotek jobbar också med återeta-

blering av föräldraagenter. Där har vi varit slappa. Endast 35 procent av föräldrar med barn upp till nio år högläser dagligen för sina barn idag (jämfört med 74 procent år 2003). Det är ett stort misslyckande för oss. Det har funnits förslag på att operera in ett högläsningsschip i föräldrarna. Det kunde till exempel ske på BVC i samband med barnets vaccinationer eller rent av på föräldrautbildningen, för att få bästa möjliga start för barnen. Men etiska rådet motsatte sig detta så vi jobbar nu med metoder för frivillig anslutning.

Vi funderar härnäst på hur vi ska kunna rekrytera näringslivsagenter till mitt hemliga bibliotek. Där finns outnyttjad potential, men näringslivet har en tendens att i sina satsningar utgå från nytta i form av ekonomisk vinst. Kanske måste frågan ställas väldigt rakt: Vad har just ditt företag att vinna på att dina framtida anställda har ett utvecklat språk, att dina framtida anställda har vana vid att tänka ”utanför boxen”, att dina framtida anställda kan läsa arbetsinstruktioner ordentligt?

Mitt biblioteks valspråk är Högläsning framför allt, och i värdegrunden står det bland annat: Barn är inte ett främmande folk och de bor inte i ett främmande land.

Tack för ordet, och välkommen som agent du också. Du behövs!
Kerstin Lundberg Hahn

Har du tips, idéer eller synpunkter är du varmt
välkommen att höra av dig till redaktionen.
Skriv ett mejl till oss på:
redaktionen@framsidan.net